

ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИ МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРИНИНГ ИШОНЧЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ИНВЕНТАРИЗАЦИЯНИНГ ЎРНИ

Кулибоев Азамат Шоназарович

“Бюджет ҳисоби ва гозначилик иши”

кафедраси доценти, PhD.

Тошкент молия институти

Email: buxgalter_82@mail.ru

ORCID: 0000-0002-3357-070X

Аннотация

Ушбу мақолада давлат тиббиёт ташкилотлари молиявий ҳисоботларининг ишончлилиги инвентаризация маълумотларига таянилиши илмий жиҳатдан асослаб берилган. Инвентаризацияни давлат тиббиёт ташкилотлари молиявий ҳисобот маълумотларининг сифат хусусиятларига бевосита таъсири назарий – услубий жиҳатдан ёритиб берилган. Мақолада инвентаризация ҳисоб объектларининг ҳақиқатда мавжудлигини ҳисоб регистрлари маълумотлари билан солиштиришдан иборат бўлган назорат тартиби, балки ҳисобот маълумотларининг тўғрилигини таъминлайдиган зарурий шарти эканлиги услубий жиҳатдан кўрсатилган.

Калит сўзлар: баланс, бухгалтерия ҳисоби, давлат тиббиёт ташкилоти, инвентаризация, ишонччилик, молиявий ҳисобот, ҳисоб объектлари, ҳисобот.

РОЛЬ ИНВЕНТАРИЗАЦИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ДОСТОВЕРНОСТИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ МЕДИЦИНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Кулибоев Азамат Шоназарович

Доцент кафедры «Бюджетный учет и казначейская дело», PhD.

Ташкентский финансовый институт

Email: buxgalter_82@mail.ru

ORCID: 0000-0002-3357-070X

Аннотация

В данной статье достоверность финансовой отчетности государственных медицинских организаций основывается на данных

инвентаризации. Выделено прямое влияние инвентаризации на качественные характеристики данных финансовой отчетности государственных медицинских организаций с теоретико-методической точки зрения. В статье методически показано, что инвентаризация является контрольной процедурой, заключающейся в сопоставлении фактического наличия объектов учета с данными регистров учета, но также и необходимым условием, обеспечивающим достоверность отчетных данных.

Ключевые слова: баланс, бухгалтерский учет, государственная медицинская организация, инвентаризация, достоверность, финансовый отчет, объекты учета, отчет.

THE ROLE OF INVENTORY IN ENSURING THE RELIABILITY OF FINANCIAL REPORTING OF STATE MEDICAL ORGANIZATIONS

Kuliboyev Azamat Shonazarovich

PhD., Associate Professor of Department of

"Budget accounting and treasury"

Tashkent institute of Finance

Email: buxgalter_82@mail.ru

ORCID: 0000-0002-3357-070X

Abstract

In this article, the reliability of the financial reports of state medical organizations is based on the inventory data. The direct effect of the inventory on the quality characteristics of the financial report data of state medical organizations is highlighted from a theoretical and stylistic point of view. The article methodically shows that inventory is a control procedure that consists in comparing the actual existence of account objects with the data of account registers, but also a necessary condition that ensures the accuracy of reporting data.

Key words: balance, accounting, state medical organization, inventory, reliability, financial report, account objects, report.

Кириш

Давлат тиббиёт ташкилотлари молиявий ҳисоботлар кўрсаткичларининг ишончлилиги, активлари ва молиявий мажбуриятларининг ҳақиқий ҳолати, сақланиши ва бутлигини назорат қилиш мақсадида улар инвентаризациядан ўтказилади. Инвентаризация бухгалтерия ҳисоби усуллари билан бири бўлиб, унинг ёрдамида ташкилот активлари ва

молиявий мажбуриятларининг ҳақиқий миқдори қайта ўлчаш, санаш, тортиш ва солиштириш йўли билан аниқланади.

Бухгалтерия ҳисоби ташкилот балансидаги мол – мулкларнинг мавжудлиги тўғрисидаги ҳисоб ва ҳисобот маълумотларининг ишончлилигини, дебиторлик ва кредиторлик қарзлар тўғрисидаги ҳисоб маълумотларининг ҳаққонийлигини инвентаризация ўтказиш йўли билан назорат қилиши мумкин.

Давлат тиббиёт ташкилотларида инвентаризация ўтказиш, унинг натижаларини бухгалтерия ҳисобида норматив – ҳуқуқий ҳужжатларнинг талаблари асосида услубий жиҳатдан акс эттириш муаммоли масалалардан бири ҳисобланади.

Албатта, давлат тиббиёт ташкилотлари молиявий ҳисоботларининг ишончлилигини таъминлашда инвентаризацияни ташкил этиш ва уни ўтказиш муҳим аҳамият касб этади. Ташкилотда чораклик ва йиллик молиявий ҳисоботларни тузишда ўтказилган инвентаризация натижалари ҳисобга олинади.

Бизнинг фикримизча, ташкилотда инвентаризацияни ташкил этиш ва ўтказиш билан боғлиқ белгиланган талаблар тўлиқ бажарилса, инвентаризация нафақат, текширишнинг сифат хусусиятларига жавоб берадиган молиявий ҳисоботларни шакллантиришга имкон беради, балки, молиявий ҳисоботнинг сифати юқори даражада бўлиши ҳамда ишончлилигини таъминлайди.

Адабиётлар таҳлили ва методология

Тадқиқот мавзуси доирасида мамлакатимиз ва хорижлик иқтисодчи олимларнинг илмий ишлари ўрганилди.

Бюджет ташкилотларида инвентаризацияни ўтказишнинг ташкилий – услубий жиҳатлари хорижлик иқтисодчи олим Т.Полещукнинг асарларида баён этилган. Унда инвентаризация муддатлари, вазифалари, инвентаризация комиссиясининг таркиби, доимий инвентаризация комиссиясининг фаолияти ва инвентаризация натижаларини бухгалтерия проводкаларида акс эттирилиши акс эттирилган [1; 86 – 87 – б.].

Е.Мизиковский ва Т.Масловалар томонидан бюджет ташкилотларида молиявий ва номолиявий активлар инвентаризацияси натижалари ҳисобига алоҳида эътибор берилган. Олимларнинг тадқиқотларида қимматли қоғозларни, ҳисобрақамдаги пул маблағлари қолдиқларини, қатъий бланкаларни, номолиявий активларни, нақд пул маблағларини ҳамда дебиторлик ва кредиторлик қарзларни инвентаризация қилиш ва унинг

натижларини расмийлаштириш масалалари кўрсатиб берилган[2; 196–199–б.].

Бюджет ташкилотларида мулк ва молиявий мажбуриятларни, асосий воситалар, ишлаб чиқарилмайдиган ва номоддий активларни, моддий захираларни, маблағлар ва молиявий қўйилмаларни ҳамда дебиторлар билан ҳисоб – китоблар ва мажбуриятларни инвентаризация қилиш масалалари Н.Кондраков ва И.Кондраковларнинг асарларида батафсил ёритилган. Бунда ҳар бир ҳисоб объектлари бўйича инвентаризация натижаларини ҳужжатлаштириш тартиби кўрсатиб ўтилган [3; 17 – 20 – б.].

Мамлакатимиз иқтисодчи олимларидан М.Остоноқулов, С.Меҳмонов, Р.Дусмуратов, А.Остоноқулов ва Х.Искановларнинг асарларида инвентаризацияни ташкил этиш ва ўтказиш масалалари бўйича илмий тадқиқотлар олиб борган.

Бюджет ташкилотларида мол – мулк ва мажбуриятлар инвентаризацияси масалалари М.Остоноқуловнинг тадқиқотларида ўз аксини топган бўлиб, бунда, асосий воситалар, моддий қийматликлар, пул маблағлари ва қатъий ҳисоботдаги бланклар ҳамда ҳисоб – китоблар инвентаризацияси назарий жиҳатдан ёритилган. Шунингдек, инвентаризация бўйича солиштириш ведомостларини тузиш, инвентаризация фарқларини тартибга солиш ва инвентаризация натижаларини расмийлаштириш тартиби ҳам олим томонидан услубий жиҳатдан кўрсатиб берилган [4; 315 – 329 – б.].

С.Меҳмоновнинг тадқиқотларида бюджет ташкилотларида инвентаризация: уни ташкил этиш ва ўтказиш тартиби кўрсатиб берилган бўлиб, инвентарлашнинг асосий мақсадлари, инвентаризацияни ўтказиш ҳолатлари, инвентаризация ўтказиш бўйича белгиланган айрим тартибларни бузилиши ва ушбу тартиблар бузилиши натижасида келиб чиқувчи оқибатлар ҳамда инвентаризация натижаларини ҳисобда акс эттиришнинг амалдаги ҳолатлари очиб берилган [5; 62 – 73 – б.].

Активлар ва мажбуриятларни инвентаризация қилиш масалалари Р.Дусмуратовнинг тадқиқотларида кўзга ташланади. Олим томонидан инвентаризациянинг моҳияти, аҳамияти, меъёрий – ҳуқуқий асослари ва турлари назарий жиҳатдан тадқиқ қилинган. Инвентаризацияни ўтказишга қўйиладиган талаблар, ўтказиш босқичлари ва жараёни ҳамда инвентаризация натижаларини расмийлаштириш масалалари назарий – услубий жиҳатдан очиб берилган [6; 205 – 225 – б.].

А.Остоноқулов ва Х.Искановнинг илмий тадқиқотларида инвентаризациянинг хўжалик юритувчи субъект фаолиятидаги ўрни ва аҳамияти ёритилган. Инвентаризациянинг мазмуни, моҳиятига оид хорижлик

ва маҳаллий олимларнинг илмий ҳамда услубий ишлари таҳлил қилинган. Шунингдек, инвентаризация тушунчаси билан боғлиқ янги илмий қарашлар илгари сурилган. Инвентаризациянинг назарий-услубий масалалари юзасидан хориж тажрибалари ўрганилган. Инвентаризациянинг услубий асосларини такомиллаштириш юзасидан таклиф ва тавсиялар берилган[7; 97 – 103 – б.].

Юқоридаги хорижлик ва мамлакатимиз иқтисодчи олимларининг тадқиқотларида асосан бюджет ташкилотларида инвентаризацияни ташкил этиш ва уни ўтказиш билан боғлиқ жараёнларнинг назарий – услубий жиҳатлари очиқ берилган бўлса–да, давлат тиббиёт ташкилотларида инвентаризацияни ўтказиш ва молиявий ҳисоботларнинг ишончилигини таъминлашда инвентаризациянинг ўрни батафсил ўрганилмаган. Шу боисдан, ушбу мавзу бўйича тадқиқотлар олиб бориш бугун кунда муҳим аҳамиятга эга.

Тадқиқот ишини амалга ошириш жараёнида тизимли таҳлил, мантиқийлик, индукция ва дедукция, анализ ва синтез, қиёсий таҳлил, монографик кузатув, гуруҳлаш ва илмий тадқиқотга оид бошқа усуллар қўлланилди.

Таҳлил ва натижалар

Давлат тиббиёт ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби ва молиявий ҳисобот маълумотларининг тўғрилиги ҳамда ишончилиги активлар ва мажбуриятларни мажбурий тарзда инвентаризациядан ўтказиш орқали тасдиқланади. Чунки давлат тиббиёт ташкилотларида инвентаризацияни ўтказишдан қуйидаги асосий мақсадлар кўзланади:

- ташкилот мол-мулкнинг ҳақиқатда мавжудлигини аниқлаш;
- ҳақиқатда мавжуд мол – мулкни ташкилотнинг бухгалтерия ҳисоби маълумотлари билан солиштириш;
- ташкилот мажбуриятларининг ҳисобда тўғри акс этирилганлигини текшириш.

Молиявий ҳисоботларнинг ишончилиги унда ташкилотнинг молиявий ҳолати ва фаолияти натижалари тўғрисидаги маълумотларни ҳақиқатда тўғри акс этирилганлиги билан боғлиқ бўлиб, бу нафақат ҳисоб объектларининг мавжудлигини текшириш, балки уларнинг ҳолати ва баҳосини баҳолаш орқали ҳам таъминланади.

Давлат тиббиёт ташкилотларида инвентаризация ташкилотнинг ҳисоб сиёсатида кўрсатилган ҳолатларда ва тартибда ўтказилади. Ҳисоб сиёсатида инвентаризация қилишда (ортиқча ёки камомадда) мулкни баҳолаш

услуглари батафсил акс эттиради. Ҳисобот маълумотларининг ишончилигини таъминлаш учун йиллик ҳисоботни тузишдан олдин бухгалтерия ҳисобининг барча объектлари тўлиқ инвентаризациядан ўтказилиши керак.

Инвентаризация бухгалтерия ҳисоби методининг элементи сифатида бошқа элементлар – ҳужжатлаштириш, баҳолаш, калькуляция, счётлар режаси, икки ёқлама ёзув, баланс ва ҳисобот билан чамбарчас боғлиқ (1 – расм).

1 – расм. Инвентаризациянинг бухгалтерия ҳисоби усуллари билан ўзаро алоқаси¹

Ҳар бир элемент кейингисини қўллашни таъминлайди, шунинг учун инвентаризация бухгалтерия методининг қолган элементлари билан қатъий бирликда ва кетма – кетликда амалга оширилиши керак.

Бухгалтерия ҳисоби методининг кўриб чиқиладиган элементи – инвентаризация ҳар қандай ҳисоб объектига нисбатан қўлланиладиган маълум бухгалтерия жараёнлари билан узвий боғлиқ. Шулардан **биринчиси, ҳисоб объектини тан олиш ва дастлабки тан олишда баҳолаш** ҳисобланади. Агар, объект балансга қабул қилинган бўлса, у ҳолда инвентаризация пайтида уни тан олиш, таснифлаш ва баҳолашнинг тўғрилиги тасдиқланади.

Инвентаризациянинг вазифаларидан бири ҳисобда объектларни акс

¹Муаллиф томонидан тузилган

этиришдаги хатоларни бартараф этишдир. Агарда, объект бухгалтерия ҳисобида тан олинмаса, нотўғри таснифланган ёки баҳоланган бўлса, у ҳолда инвентаризация натижасида хато тузатилиши шарт.

Давлат тиббиёт ташкилотларида ўтказилган инвентаризация натижасида аниқланган ҳисобга олинмаган объектларни баҳолаш жорий қиймат бўйича амалга оширилиши, эскириши эса объектларнинг ҳақиқий техник ҳолати бўйича белгиланиши, бунда баҳолаш ва эскириш тўғрисидаги маълумотлар тегишли далолатномалар билан расмийлаштирилиши керак.

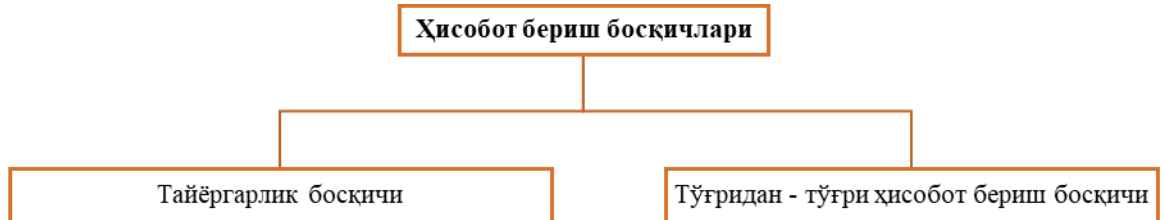
Иккинчиси, баҳони тузатиш (кейинги баҳолаш). Ҳисобот маълумотларини фойдали бўлишининг муҳим шартларидан бири бу унинг мақсадга эришишда барқарорлиги, яъни ташқи ва ички муҳитнинг доимий ўзгарувчан шароитларини ҳисобга олган ҳолда турли фойдаланувчилар гуруҳларининг ахборот эҳтиёжларини қондириш қобилияти ҳисобланади. Турли омиллар таъсирида ташкилотда маълум бир даврда ҳисоб объектларининг қиймати дастлабки қийматига нисбатан сезиларли даражада ўзгариши мумкин. Бухгалтерия ҳисоби ва ҳақиқий маълумотлар ўртасида сезиларли фарқларга йўл қўймаслик учун ҳисоб объектларини баҳолашни уларнинг ҳолатини ҳисобга олган ҳолда доимий равишда тўғрилаб бориш керак.

Ҳисоб объектларининг ҳолатини ва жорий баҳосини (қийматини) баҳоламасдан, фақат мавжудлигини тасдиқлаш инвентаризация қилишда етарли эмас, деб ҳисобланади ва барча талаб қилинадиган сифат хусусиятларига жавоб берадиган ҳисоботларни тузишга имкон бермайди. Баҳоланган инвентаризация ўзининг назорат функциясини йўқотиб, жисмоний жиҳатдан ҳисоб объектларининг инвентаризациясига айланади. Жумладан, тиббиёт ташкилотларида фақат тиббий жиҳозларни текшириш унинг мавжудлигини тасдиқлаши мумкин, аммо, тиббий хизматларни кўрсатиш жараёнида улардан фойдаланиш имкониятини тасдиқламайди. Ишламайдиган тиббий жиҳозлар ташкилот учун фойдали салоҳиятга эга эмас ҳисобланади ва иқтисодий жиҳатдан фойда келтирмайди, активлик хусусиятини йўқотади.

Инвентаризация натижасида аниқланган ҳисобга олинмаган ҳисоб объектларини баҳолаш жорий қиймат бўйича амалга оширилиши, эскириши эса, ҳисоб объектларининг ҳақиқий техник ҳолати бўйича белгиланиши, бунда баҳолаш ва эскириш тўғрисидаги маълумотлар тегишли далолатномалар билан расмийлаштирилиши керак.

Учинчиси, бухгалтерия ҳисоби объектлари тўғрисидаги маълумотларни тақдим этиш ва ошкор қилиш, яъни ҳисобот

маълумотларини шакллантириш. Маълумки, бюджет ҳисоботи фойдаланувчилар учун, яъни, биринчи навбатда тиббиёт ташкилотлари раҳбарияти бошқарув қарорларини қабул қилишда, иккинчидан, давлат молиявий назорати бўйича ўз ваколатларини амалга оширишда назорат қилувчи органлар учун асосий ахборот манбаи ҳисобланади. Давлат тиббиёт ташкилотларида ҳисобот бериш икки босқичдан иборат (2 – расм).

2 – расм. Давлат тиббиёт ташкилотларида ҳисобот бериш босқичлари²

Тайёргарлик босқичида ҳисобот учун зарур бўлган ахборот компонентларига, яъни ҳисоб регистрлари ва инвентаризацияга алоҳида эътибор бериш керак.

Тўғридан – тўғри ҳисобот бериш босқичи ҳисобот бериш учун барча амалдаги қонун ҳужжатлари талабларига риоя қилиш ҳисобланади. Бунда йиллик бюджет ҳисоботида барча бухгалтерия объектлари тўғрисидаги маълумотлар инвентаризация натижалари бўйича ошкор этилиши керак. Бундан ташқари, ҳисобот инвентаризация фактларини очиқ беради.

Тўртинчиси, мустақил ташкилотлар томонидан ҳисоботнинг ишончлилигини текшириш. Давлат тиббиёт ташкилотларига бюджетдан ажратилган маблағларнинг самарали ва мақсадли ишлатилиши Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатаси, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги ҳамда унинг тасарруфидаги ваколатли органлар томонидан молиявий ҳисобот маълумотлари асосида текширилади. Ҳисобот бухгалтерия ҳисоби маълумотлари ва инвентаризация далолатномалари билан тасдиқланган, шунингдек, барча ҳисобот элементлари керакли даражада ошкор қилинган ва тўғри тақдим этилган бўлиши керак.

Давлат молиявий назорат органлари давлат тиббиёт ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби объектларининг мавжудлиги ва ҳолати, шу жумладан, инвентаризациянинг тўғри ва ўз вақтида ўтказилганлигини, инвентаризация натижаларининг ҳисоботда акс эттирилишининг тўлиқлиги ва ишончлилигини текширади.

Давлат тиббиёт ташкилотларида бухгалтерия ҳисобининг тўлиқлиги, маълумотлардан фойдаланиш самарадорлиги ва давлат мулкининг

²Муаллиф томонидан тузилган

сақланиши устидан назоратни таъминлаш учун инвентаризация куйидагиларни баҳолаш ва таҳлил қилиш имконини беради:

- кўчмас мулк объектларидан фойдаланиш билан боғлиқ мулкый муносабатларни амалдаги норматив – ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ ҳал қилиш;

- мол – мулкни ижарага беришнинг белгиланган тартибига, ижара муносабатлари бўйича ҳисоб – китоблар ҳолатига, яъни ижарачилар томонидан коммунал хизмат харажатларининг қопланишига риоя қилиш;

- объектларни сақлаш ва улардан фойдаланиш тартибига риоя этилишини назорат қилиш тизимини йўлга қўйиш;

- кўчмас мулк объектларидан ноқонуний фойдаланишнинг олдини олиш бўйича зарур чораларни кўриш;

- ташкилотнинг иқтисодий самарадорлигини ошириш учун ҳар бир объектдан самарали фойдаланиш тартибини белгилаш;

- ташкилотнинг реконструкция ва таъмирлашга, модернизациялашга муҳтож бўлган кўчмас ва кўчар мулк объектларини аниқлаш;

- ташкилотни сақлаб туриш учун ажратиётган бюджет маблағларининг етарлигини таҳлил қилиш;

- ташкилот балансидаги номолиявий ва молиявий активларни сақлаш шартларига риоя қилиш.

Шунингдек, инвентаризация давлат тиббиёт ташкилотларининг молиявий ҳисобот маълумотларининг сифат хусусиятларига бевосита таъсир қилади. Ташкилотнинг молиявий ҳисоботидан фойдаланувчиларга турли қарорлар қабул қилишда фойдали бўлиши учун маълум сифат хусусиятларига жавоб бериши керак деб ҳисоблаймиз.

Давлат тиббиёт ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби ва молиявий ҳисобот маълумотлари фойдаланувчилари учун фойдали бўлган сифат хусусиятларини ва инвентаризациянинг ушбу хусусиятларга эришишга таъсирини куйидаги 1 – жадвал орқали кўриб чиқамиз.

1 – жадвал

Инвентаризациянинг молиявий ҳисобот маълумотлари сифат хусусиятларига таъсири

Молиявий ҳисобот маълумотларининг сифат хусусиятлари	Инвентаризациянинг таъсири
Мувофиқлик (долзарблик)	<p>Ҳисоб объектларининг мавжудлигини ва уларнинг ҳисобот санасидаги баҳосини тасдиқловчи инвентаризация бизга куйидаги маълумотларни яратишга имкон беради:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ҳозирги ҳолатларни баҳолаш; - келажақдаги ҳолатларни баҳолаш, яъни кейинги йиллардаги маълумотларни башорат қилиш; - ўтган йилдаги ҳолатларни баҳолашни тузатиш.

Мухимлик	Йиллик ҳисобот тузишдан олдин тўғри ўтказилган инвентаризация манфаатдор фойдаланувчилар томонидан иқтисодий қарорлар қабул қилишда фойдаланиладиган ишончили ҳисобот кўрсаткичларини шакллантириш учун муҳим хатолар ва камчиликларни аниқлаш ҳамда уларни тузатиш имконини беради.
Ўз вақтидалик	Бухгалтерия ҳисоби ва ҳисобот маълумотларининг ўз вақтида тақдим этилиши молиявий ҳисобот маълумотларининг долзарблик сифат хусусияти билан чамбарчас боғлиқ. Бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи маълумотлари ўз вақтида тайёрланмаса, фойдаланувчилар томонидан тегишли қарорлар қабул қилинмайди, яъни фойдаланувчилар қарор қабул қилишлари учун мос бўлган вақтга қадар ҳисоб ва ҳисобот маълумотлари тайёрланиши керак. Инвентаризацияни ўтказиш қоидаларига риоя қилиш, унинг натижаларини бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботида ўз вақтида ақс эттириш назорат қилувчи органларнинг ташкилот ҳисоботининг ишончилиги тўғрисидаги фикрини ифода этишнинг энг муҳим шартидир.
Ишончилилик	Инвентаризация пайтида аниқланган муҳим хатоларни тузатишнинг бухгалтерия ҳисоби ва ҳисобот маълумотларининг ишончилигига таъсири юқорида очиб берилган.
Тўлиқлик	Ахборотнинг тўлиқлигига эришиш ташкилот фаолиятига ижобий ёки салбий таъсир кўрсатишидан қатъий назар, бухгалтерия ҳисобида тан олинмиши ва ҳўжалик муомалаларининг барча фактларини ҳисоботда ошкор қилиш билан таъминланади. Агар йиллик ҳисобот тузишдан олдин инвентаризация ўтказилмаган ёки қоидалар бузилган ҳолда ўтказилган бўлса, маълумотларнинг тўлиқлиги таъминланмайди. Бундан ташқари, ташкилот бухгалтерия ҳисобининг айрим фактлари (асосий воситаларга эскиришни нотўғри ҳисоблаш, ташкилот балансидаги мол – мулкларнинг камомати ва ортиқчаси, ўғирлик ҳолатлари) фақат инвентаризация пайтида аниқланади.
Бетарафлилик	Ахборотнинг бетарафлиги олдиндан белгиланган натижага эришиш ёки муайян қарорларни қабул қилишга қаратилган тарафкашликнинг йўқлигидир. Ҳисоб ва ҳисобот маълумотларнинг бетарафлиги, инвентаризация ўтказиш ва унинг натижаларини йиллик молиявий ҳисоботда тўлиқ ҳамда ўз вақтида ошкор қилиш орқали таъминланади.
Таққосланувчанлик	Бухгалтерия ҳисоби объектлари тўғрисидаги маълумотларни шакллантириш, баҳолаш ва ошкор қилишда бир хил ёндашувлар қўлланилиши шarti билан, инвентаризация ҳисобот кўрсаткичларининг бир неча йиллардаги солиштирилишини ва унинг ўзгариш динамикасини таъминлайди. Баъзи ҳолларда инвентаризация объектлардан фойдаланиш мақсади ёки амалга оширилаётган фаолият турини ўзгартирганда ҳисобот кўрсаткичларининг ўзгаришини тасдиқлайди.
Тасдиқлаш	Инвентаризация натижасида ҳисоб объектлари тўғрисидаги маълумотларнинг ҳақиқийлиги, мавжудлиги, ҳолати ва ҳисоботдаги баҳоси билан мослиги тасдиқланади.
Тушунарлилик	Инвентаризацияни молиявий ҳисобот маълумотларининг тушунарлигига таъсири шундан иборатки, инвентаризация ҳисоб объектларини тан олиш, таснифлаш, баҳолашнинг тўғрилигини текшириш ва ҳисоботда объектлар тўғрисидаги маълумотларни ошкор қилиш имконини беради. Шунингдек, молиявий ҳисоботга тушунтириш хатида ўтказилган инвентаризация ва унинг натижалари тўғрисидаги маълумотлар ошкор этилиши керак.

Юқоридаги жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, давлат тиббиёт ташкилотларининг молиявий ҳисоботлари маълумотлари ишончилигини таъминлаш учун ташкилотларда раҳбарлардан инвентаризацияни ташкил этиш ва ўтказиш қоидаларига сўзсиз амал қилиш талаб этилади. Чунки, молиявий ҳисоботни тузишдан олдин ўтказиладиган инвентаризация натижасида ташкилотга тегишли барча асосий воситалар, товар – моддий заҳиралар, молиявий активлар, дебиторлик ва кредиторлик қарздорликларнинг ҳолати текширувдан ўтказилади. Инвентаризация

натижасида ташкилот бўйича камомадлар, ортиқча чиқишлар аниқланиб, айбдор шахсларнинг зиммасига камомад суммаларни тўлаш юкланади. Шунингдек, йил мобайнида тўланмаган кредиторлик қарзлари аниқланиб, уларни тўлаш чоралари кўрилади.

Бугунги кундаги долзарб муаммолардан бўлган молиявий ҳисобот маълумотларининг сифат хусусиятлари инвентаризацияни ўтказиш натижасида яхшиланади ҳамда халқаро стандартлар талабларига мувофиқ молиявий ҳисобот кўрсаткичларининг фойдаланувчилар учун нафлилиги ортишига олиб келади.

Хулоса.

Давлат тиббиёт ташкилотлари фаолияти тўғрисида асосий маълумотлар манбаи молиявий ҳисобот эканлиги ҳақидаги даъво далилларни талаб қилмайди. Ҳисобот маълумотлари асосида соғлиқни сақлаш соҳасидаги ваколатли органлар томонидан тизимда фаолият юритаётган тиббиёт ташкилотлари бўйича тегишли иқтисодий (молиявий) ва бошқарув қарорлари қабул қилинади. Ҳисобот маълумотлари давлат молиявий назорат органлари томонидан ҳисобот берувчи давлат тиббиёт ташкилотларининг бюджет ва бюджет ташқари маблағларидан ва давлат мулкидан қонуний ҳамда самарали фойдаланиш нуқтаи назаридан бюджет қонунчилигига риоя этилишининг бузилиш ҳолатларини баҳолаш учун зарур ҳисобланади.

Давлат тиббиёт ташкилотлари ҳисобот маълумотларининг фойдаланувчилар учун фойдалилиги, у эга бўлиши керак бўлган барча сифат хусусиятларига эришиш билан таъминланади. Ҳисоботнинг ишончилигини таъминлашда инвентаризация алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, бухгалтерия ҳисоби объектларининг мавжудлиги, таснифи ва баҳоланиши ташкилотни инвентаризация қилиш жараёнида текширилади, бу ўз навбатида назорат қилувчи органларининг инвентаризация натижаларига алоҳида эътибор қаратилиши билан тасдиқланади.

Олиб борилган тадқиқотлар натижасида шуни таъкидлаш мумкинки, инвентаризация нафақат, бухгалтерия ҳисоби объектларининг ҳақиқий мавжудлигини ҳисоб регистрлари маълумотлари билан солиштиришдан иборат бўлган назорат тартиби, балки, ҳисобот маълумотларининг фойдалилиги ва сифатини таъминлайдиган зарур шартидир. Ушбу ёндашув тўғри ўтказилган инвентаризациянинг сифат хусусиятларига қўйиладиган барча талабларга жавоб берадиган ҳисобот кўрсаткичларини шакллантиришга таъсирини аниқлаш имконини беради.

Ҳисоботда давлат тиббиёт ташкилоти мулкнинг мавжудлиги ва ундан фойдаланиш ҳолатлари, мажбуриятлар ва молиявий натижалари акс эттирилади. Чунки, ҳисобот маълумотлари ички ва ташқи бухгалтерия ахборотидан фойдаланувчилар учун тушунарли, аниқ ва ишончли бўлиши керак.

Олинган хулосалар давлат тиббиёт ташкилотларининг бухгалтерия ҳисоби объектларини инвентаризация қилиш бўйича назарий ва амалий тавсияларни янада ривожлантиришга ёрдам бериши мумкин, деб ҳисоблаймиз.

Адабиётлар /Литература/References:

1. Полещук Т.А. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях: Учебное пособие. – Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2006. – 108 с.
2. Мизиковский Е.А., Маслова Т.С. Бухгалтерский учет в учреждениях: Учебное пособие. – М.: Магистр, 2007. – 334 с.
3. Кондраков Н.П., Кондраков И.Н. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях. – М.: Проспект, 2008. – 384 с.
4. Остонакулов М. Бюджет ҳисоби. Дарслик. – Т.: «Talqin», 2008. – 424 б.
5. Mehmonov S.U., Ubaydullayev D.Yu. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi. Darslik. – Т.: «Sano – standart», 2013. – 454 б.
6. Dusmuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. – Т.: «Fan va texnologiya», 2013. – 476 б.
7. Остонокулов А., Исканов Х. Инвентаризациянинг назарий – услубий асослари ва унинг ўзига хос хусусиятлари. // «Молия» илмий журнали. – Тошкент, 2018. 1 – сон, 97 – 103 бетлар.
8. Кулибоев А.Ш. Давлат тиббиёт муассасаларида инвентаризация ўтказиш ва уни хужжатлаштириш масалалари.//«Янгиланаётган Ўзбекистонга янги авлод кадрлари» «Умид» жамғармаси битирувчиларининг биринчи Халқаро конференциясининг илмий-амалий мақолалар тўплами. 2020 йил 3-4 январь. -Тошкент: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2020. 544 б. 53-57 бетлар.